

**Tarımsal Ekonomi ve Politika
Geliştirme Enstitüsü**

Ürün Raporu NOHUT 2021

**TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME
ENSTİTÜSÜ
TEPGE**

**Ürün Raporu
NOHUT
2021**

Hazırlayan

Demet BURUCU
Ziraat Yüksek Mühendisi
Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü

TEPGE YAYIN NO: 342
ISBN: 978-605-7599-92-6

© TEPGE
Her Hakkı Saklıdır.

AĞUSTOS/2021

İletişim:

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulvarı 06800
Çankaya/ANKARA

Telefon: 0312 287 5833

Faks: 0312 287 5854

Bu rapor TEPGE'nin izni olmadan kısmen veya tamamen basılamaz, çoğaltılamaz veya elektronik ortama taşınamaz. Raporun bilimsel ve hukukî sorumluluğu yazara aittir.

Kapak sayfasında kullanılan fotoğraf Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından düzenlenen
“2018 yılı Tarım ve İnsan Fotoğraf Yarışması” na aittir.
(<http://www.tarimormaninsan.com/img/10-tarim-ve-insan-fotograf-yarismasi/genel/400/birincilik-odulu-mehmet-yikilmazsoy.jpg>)

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ, ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ii
1. GİRİŞ	1
2. DÜNYADA DURUM.....	1
2.1. Dünyada Nohut Ekim Alanı	1
2.2. Dünyada Nohut Üretimi	2
2.3. Dış Ticaret	4
2.3.1. İthalat.....	4
2.3.2. İhracat.....	4
3. TÜRKİYE’DE DURUM.....	5
3.1. Türkiye’de Nohut Ekim Alanı.....	6
3.2. Türkiye’de Nohut Üretimi.....	7
3.3. Türkiye’de Nohut Tüketimi.....	9
3.4. Dış Ticaret	9
3.4.1. İthalat.....	9
3.4.2. İhracat.....	10
3.5. Türkiye Nohut Fiyatları	11
3.6. Türkiye’de Nohut Destekleme Politikaları	11
3.7. Türkiye Nohut Girdi Pariteleri	12
4. GENEL DEĞERLENDİRME.....	12
EK TABLOLAR	14
KAYNAKLAR.....	20

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Ülkelere göre dünya nohut ekim alanı (bin ha)	1
Tablo 2. Ülkelere göre dünya nohut üretimi (bin ton)	2
Tablo 3. Ülkelere göre dünya nohut verimi (kg/ha)	3
Tablo 4. Ülkelere göre dünya nohut ithalatı (bin ton).....	4
Tablo 5. Ülkelere göre dünya nohut ihracatı (bin ton).....	5
Tablo 6. İllere göre Türkiye nohut ekim alanları (bin da).....	6
Tablo 7. İllere göre Türkiye nohut üretim alanları (bin ton).....	7
Tablo 8. Türkiye nohut verimi (kg/da).....	8
Tablo 9. Türkiye nohut tüketimi	9
Tablo 10. Ülkelere göre Türkiye nohut ithalatı (ton).....	9
Tablo 11. Ülkelere göre Türkiye nohut ihracatı (ton).....	10
Tablo 12. Türkiye nohut fiyatları (TL/kg)	11
Tablo 13. Verilen destek miktarı (TL/kg).....	12
Tablo 14. Nohut girdi pariteleri.....	12
Ek Tablo 1. Ülkelere göre dünya nohut ekim alanı (ha).....	14
Ek Tablo 2. Ülkelere göre dünya nohut üretim (ton)	14
Ek Tablo 3. Ülkelere göre dünya nohut ithalat miktarı (ton).....	15
Ek Tablo 4. Ülkelere göre dünya nohut ithalat değeri (bin \$).....	15
Ek Tablo 5. Ülkelere göre dünya nohut ihracatı (ton).....	16
Ek Tablo 6. Ülkelere göre dünya nohut ihracat değeri (bin \$).....	16
Ek Tablo 7. Dünya nohut üretici fiyatları (\$/ton).....	17
Ek Tablo 8. İllere göre Türkiye nohut ekim alanları (da).....	17
Ek Tablo 9. İllere göre Türkiye nohut üretim alanları (ton).....	18
Ek Tablo 10. Ülkelere göre Türkiye nohut ithalatı (ton).....	18
Ek Tablo 11. Ülkelere göre Türkiye nohut ithalat değeri (bin \$).....	19
Ek Tablo 12. Ülkelere göre Türkiye nohut ihracatı (ton).....	19
Ek Tablo 13. Ülkelere göre Türkiye nohut ihracat değeri (bin \$).....	19

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Nohut ekim alanında önemli ülkeler (%).....	2
Şekil 2. Nohut üretiminde önemli ülkeler (%).....	3
Şekil 3. Dünya nohut ekim alanı, üretim ve verim.....	3
Şekil 4. Nohut ithalatında önemli ülkeler (%).....	4
Şekil 5. Nohut ihracatında önemli ülkeler (%).....	5
Şekil 6. Türkiye’de nohut ekimi yapan önemli iller (2020).....	7
Şekil 7. Türkiye’de nohut üretimi yapan önemli iller (2020)	8
Şekil 8. Türkiye nohut ekim alanı, üretimi ve verim	8
Şekil 9. Türkiye’nin nohut ithalatı yaptığı ülkeler (2020, %)	9
Şekil 10. Türkiye nohut ihracatında önemli ülkeler (2020, %).....	10

1. GİRİŞ

Bakliyat grubunu oluşturan ürünler ilk çağlardan beri insanlar tarafından kültürü yapılan besin gruplarından birisidir ve insan beslenmesinde büyük önem taşımaktadır. Bu bitkilerin havanın serbest azotunu fikse edebilme özellikleri, çevrecilik ve sürdürülebilir tarımın popüleritesinin arttığı günümüzde önemini daha da artırmaktadır. Yüksek oranda ham protein içeren baklagiller özellikle temel aminoasitler, vitamin ve mineral maddeler açısından oldukça zengindir. Baklagillerin sap ve samanının tahıllara göre iki kata kadar daha kaliteli protein içermesinden dolayı hayvan beslenmesinde de önemli bir yere sahiptir. Dünya ve Türkiye’de baklagiller, tarla bitkileri yetiştiriciliğinde, ekim alanı ve üretim bakımından ilk sırayı tahıllar sahip olurken bunu yemeklik baklagiller izlemektedir.

Nohut tarımının Orta-Doğuda 7000 yıl öncesi yapıldığı bilinmektedir. Nohutun üretim ve tüketiminin merkezi Akdeniz bölgesi ve Hindistan yarımadasıdır. Anadolu’da nohutun besin olarak kullanımına ilk defa M.Ö. 5000’de başlandığı bilinmektedir (Pellet, 1988).

2. DÜNYADA DURUM

2.1. Dünyada Nohut Ekim Alanı

Baklagiller ürün grubunun içerisinde yer alan nohut, 2019 yılında dünyada 13,7 milyon ha alanda yetiştirilmiştir (Tablo 1). Dünya’da 2019 yılı verilerine göre en fazla ekim alanına sahip olan ülke 9,5 milyon ha ile Hindistan’dır ve toplam nohut ekim alanının yaklaşık %70’ini oluşturmuştur. Dünya ekim alanlarında son beş yılda %14,25 oranında artış gerçekleşmiştir. Türkiye 518 bin ha alanla 4. sırada yer almakta ve dünyada toplam ekim alanlarının yaklaşık %4’ünü oluşturmuştur. Türkiye’nin dünya toplam nohut ekim alanlarındaki payı son 5 yılda yaklaşık %9 oranında azalmıştır (Şekil 1).

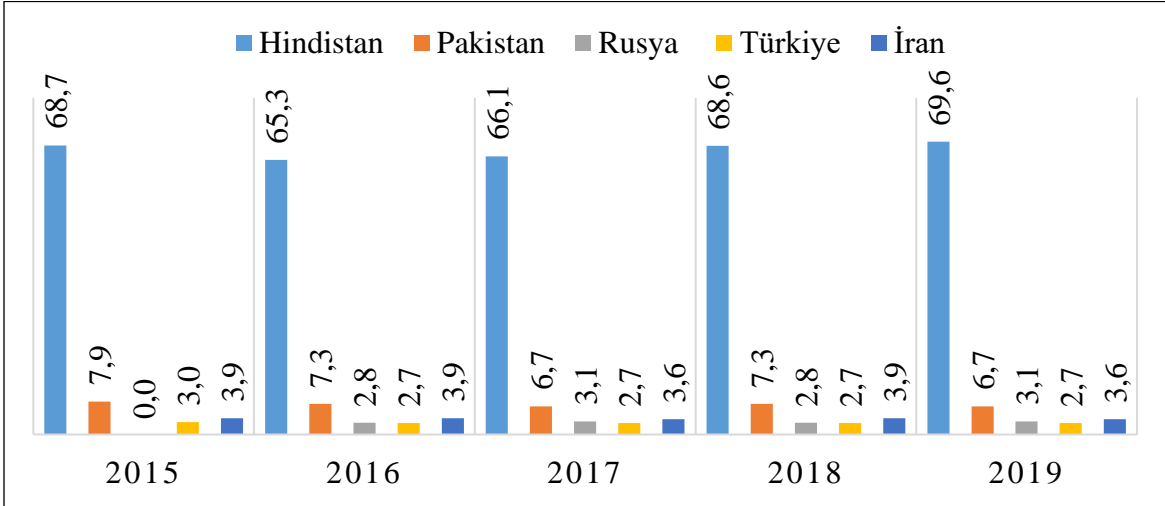
Tablo 1. Ülkelere göre dünya nohut ekim alanı (bin ha)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
Hindistan	8.251	8.399	9.626	10.560	9.547
Pakistan	943	939	971	977	943
Rusya	-	358	457	819	552
Türkiye	357	352	393	514	518
İran	463	500	531	441	456
Myanmar	372	364	376	383	380
Avustralya	677	1.069	1.075	294	263
Etiyopya	258	226	243	240	209
Diğer	685	663	894	1166	852
Dünya	12.007	12.870	14.566	15.393	13.719

Kaynak: Ek Tablo 1

Statpup verilerine göre; dünya toplam nohut ekim alanı 2020 yılında 14,8 milyon ha alandır. 2021/22 sezonunda ise dünya nohut ekim alanlarının %5 azalışla 14,2 milyon ha olacağı tahmin edilmektedir. Dünya nohut ekim alanlarının genellikle %70-80’ini oluşturan Hindistan’da 2020/21 sezonu ekilişleri 11,2 milyon ha alanda gerçekleşmiştir. 2021/22 sezonu nohut ekim alanlarının ise bir önceki sezona göre % 9 azalışla 10,2 milyon ha olacağı tahmin edilmektedir. Ekim alanlarındaki azalmanın, üretici fiyatlarının düşük seyretmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Şekil 1. Nohut ekim alanında önemli ülkeler (%)

Kaynak: Ek Tablo 1

2.2. Dünyada Nohut Üretimi

Dünyada yetiştirilen baklagiller arasında nohut, üretim miktarı olarak fasulyeden sonra ikinci sırada yer almaktadır. Dünya nohut piyasasında kabulü ve desi olarak iki çeşit nohut üretilmektedir. Türkiye’de üretilen nohut cinsi kabulüdür.

FAO verilerine göre; 2019 yılında nohut üretimi 14,2 milyon ton olup ortalama verim 1.038 ha/da’dır. Dünyada lider konumda olan Hindistan, 2019 yılı toplam dünya nohut üretiminin yaklaşık %70’ini karşılamıştır (Şekil 2). Türkiye ise 630 bin ton üretim ve %4,4’lük pay ile dünya nohut üretiminde ikinci sırada yer almıştır (Tablo 2). Dünya nohut üretiminde son beş yılda yaklaşık %27 civarında artış yaşanmıştır.

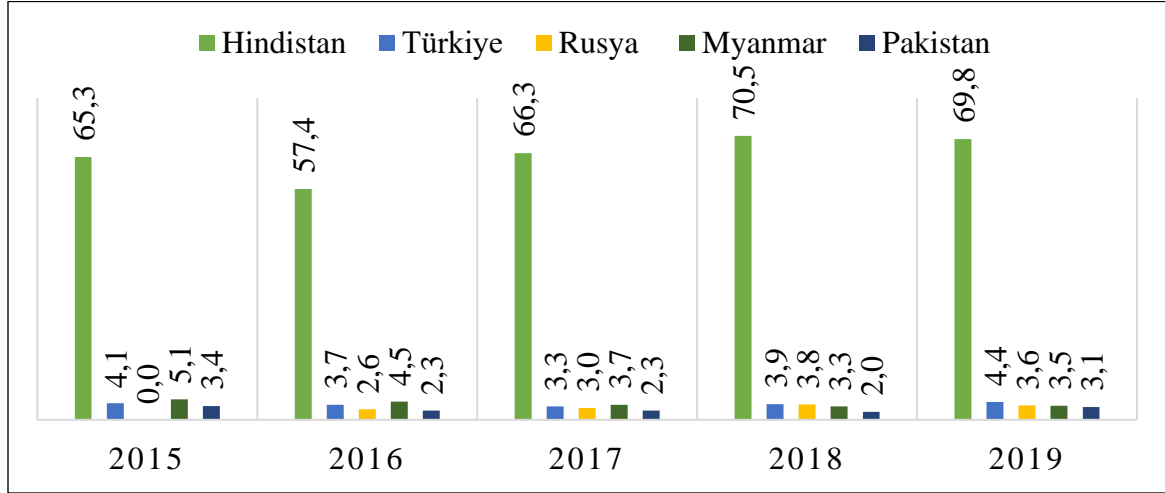
Tablo 2. Ülkelere göre dünya nohut üretimi (bin ton)

Ülkeler	2015	2016	2017	2018	2019
Hindistan	7.332	7.058	9.378	11.379	9.938
Türkiye	460	455	470	630	630
Rusya	-	320	419	620	506
Myanmar	572	559	527	535	499
Pakistan	379	286	330	323	447
Etiyopya	521	444	499	459	435
A.B.D	114	247	320	580	283
Avustralya	875	2.004	998	205	281
Diğer	970	929	1.206	1.404	1.227
Dünya	11.222	12.302	14.147	16.135	14.246

Kaynak: Ek Tablo 2

Statpup verilerine göre; Dünya toplam nohut üretimi 2020 yılında 15,2 milyon tondur. 2021/22 sezonunda ise dünya nohut üretiminin %6,7 azalışla 14,2 milyon ton seviyesinde olacağı tahmin edilmektedir. Dünya nohut piyasasında en büyük payı olan Hindistan’da 2020/21 sezonu nohut üretiminde iyi giden hava şartları sebebiyle 11 milyon ton rekor seviyesinde gerçekleşmiştir. 2021/22 sezonu üretiminin ise normal seyreden hava şartlarıyla %5 artış ile 11,6 milyon ton olacağı tahmin edilmektedir.

Şekil 2. Nohut üretiminde önemli ülkeler (%)

Kaynak: Ek Tablo 2

Tablo 3. Dünya nohut verimi (kg/ha)

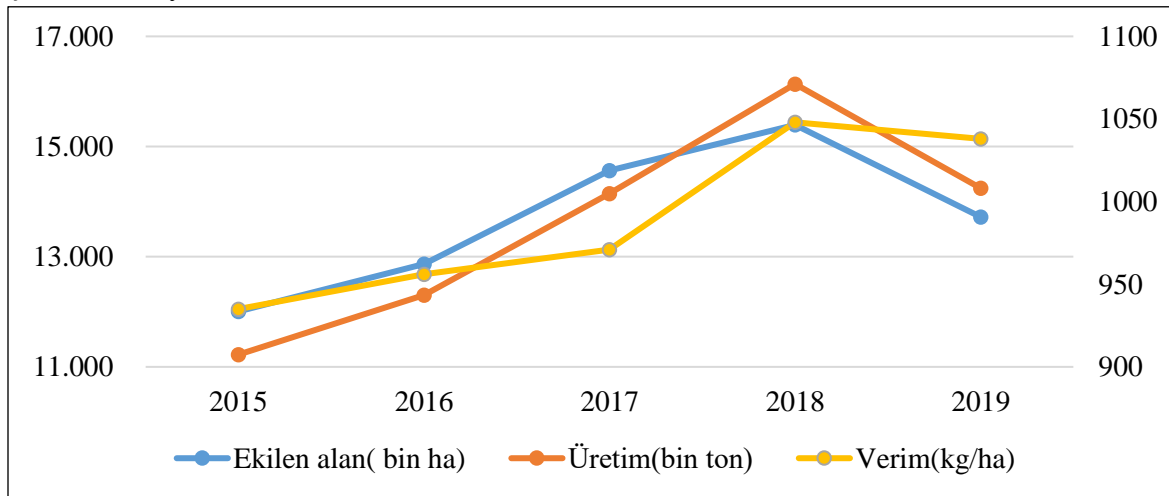
Yıllar	2015	2016	2017	2018	2019
Verim (kg/ha)	935	956	971	1.048	1.038

Kaynak: FAO, 2021

FAO verilerine göre, 2019 yılında en yüksek verime sahip ülkeler sırasıyla Çin (5.233 kg/ha), Ürdün (4.847 kg/ha) ve Moldova (4.133 kg/ha)'dır. Türkiye ise 2019 yılında 1.216 kg/ha ile 1.038 kg/ha olan dünya ortalamasının üzerinde bir verime sahip olup, dünyada 21.sırada yer almıştır. Dünya nohut veriminde son beş yılda %11 oranında artış görülmüştür (Tablo 3).

Dünya nohut verimi yıllar itibarıyla üretimdeki artış ve azalışa paralel değişimler göstermiştir. Ancak 2018 yılında ekilen alanda bir önceki yıla oranla %5,7'lik bir artışın yaşanmasına karşın üretimin %14,1 arttığı görülmüştür. Üretimdeki artışın sebebi, 2018 yılındaki verim artışı olarak açıklanabilir (Şekil 3).

Şekil 3. Dünya nohut ekim alanı üretim ve verim

Kaynak: Ek Tablo 1-2, Tablo 3

2.3. Dış Ticaret

2.3.1. İthalat

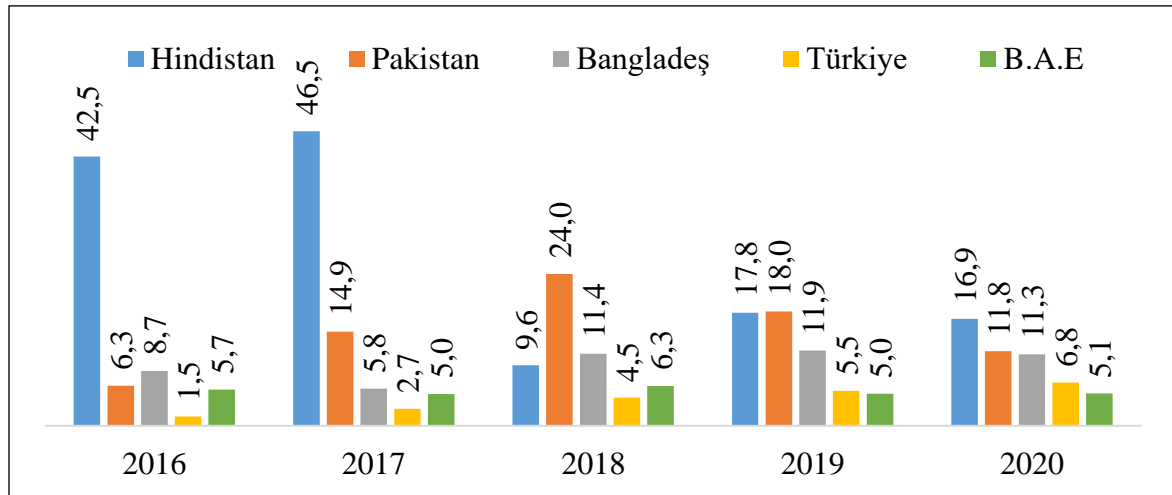
Dünyada 2020 yılında nohut ithalatı 1,8 milyon ton olarak gerçekleştirilmiştir. 2020 yılı verilerine göre, nohut ithalatı yapan ülkeler içerisinde Hindistan bir önceki yıla oranla ithalatını yaklaşık %18 oranında azaltmasına rağmen 306 bin ton ile ilk sırayı almıştır. Hindistan son yıllarda artan üretim ve iç piyasaya yönelik tedbirler sayesinde nohut ithalatını azaltmıştır. Hindistan'ı sırasıyla 213 bin ton ile Pakistan, 204 bin ton ile Bangladeş izlemiştir. Türkiye 123 bin ton ile son beş yılda ithalatı yaklaşık 4 kat artırarak 4. sıraya yükselmiştir (Şekil 4). Türkiye nohutta kendine yeterli bir ülkedir. İthal edilen nohutun büyük kısmı ise özel tüketim amaçlı bir çeşit olan 10 mm ve üzeri yüksek kalibreli nohut oluşturmaktadır.

Tablo 4. Ülkelere göre dünya nohut ithalatı (bin ton)

Ülkeler	2016	2017	2018	2019	2020
Hindistan	874	1.553	200	372	306
Pakistan	130	496	500	377	213
Bangladeş	178	195	238	247	204
Türkiye	30	90	93	115	123
B.A.E	117	167	131	105	93
Cezayir	65	77	83	75	64
Irak	16	22	46	77	62
A.B.D	58	62	66	43	60
Diğer	587	677	732	676	685
Dünya	2.055	3.340	2.089	2.087	1.810

Kaynak: Ek Tablo 3

Şekil 4. Nohut ithalatında önemli ülkeler (%)

Kaynak: Ek Tablo 3

2.3.2. İhracat

Dünya genelinde üretilen baklagillerin yaklaşık %77'si ülkelerin iç talebini karşılamaya yöneliktir. Geriye kalan %23'lük kısmı dünya ticaretine konu olmaktadır. (Anonim, 2021). Trade Map'in son beş yıllık verileri değerlendirildiğinde dünya nohut ihracatında 1'inci sırada yer alan Avustralya, 2019 yılında yerini Rusya'ya bırakmıştır. Avustralya'nın ihracat miktarının düşmesinin sebebi 2018 yılından itibaren kuraklık olaylarından ciddi bir şekilde

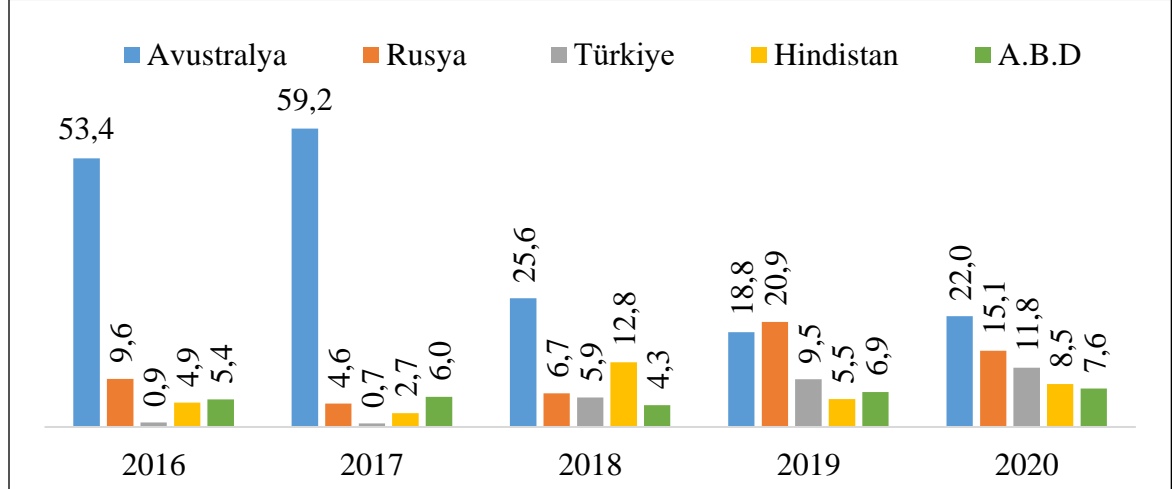
etkilenmesi ve üretiminin 2019 yılında 2017 yılına göre %72 oranında azalmasıdır. 2020 yılında ise ihracat miktarı bir önceki yıla göre %2 oranında artarak ihracatta tekrar ilk sıraya yükselmiştir. Türkiye 2020 yılında ihracatını bir önceki yıla göre %13,1 artırarak 241 bin ton ile 3. sırada yer almıştır (Tablo 5). Türkiye 2018 yılından itibaren her yıl artan oranda nohutta net ihracatçıdır ve 2021 üretim sezonunda da aynı potansiyelini koruyacağı düşünülmektedir. Türkiye son beş yılda ihracattaki konumunu yaklaşık on kat artırmıştır (Şekil 5).

Tablo 5. Ülkelere göre dünya nohut ihracatı (bin ton)

Ülkeler	2016	2017	2018	2019	2020
Avustralya	1.333	1.878	511	422	450
Rusya	239	147	134	467	310
Türkiye	23	23	117	213	241
Hindistan	121	87	257	123	174
A.B.D	136	189	87	155	157
Arjantin	128	165	140	107	131
Tanzanya	28	24	41	116	118
Kanada	137	155	85	130	111
Diğer	353	503	627	507	356
Dünya	2.498	3.171	2.000	2.239	2.048

Kaynak: Ek Tablo 5

Şekil 5. Nohut ihracatında önemli ülkeler (%)

Kaynak: Ek Tablo 5

3. TÜRKİYE'DE DURUM

Gelişmekte olan birçok ülkede düşük gelirli insanların önemli besin kaynakları arasında bulunan yemlik baklagiller, Türkiye'de pek çok ailenin günlük tüketiminde önemli yere sahiptir. Toplam baklagil üretimi dikkate alındığında, Türkiye dünyanın en büyük üreticileri arasındadır (FAO, 2021).

Türkiye'de baklagiller tarla bitkileri yetiştiriciliğinde ekim alanı ve üretim bakımından tahıllardan sonra gelmektedir. Türkiye'de 2020 yılı itibarıyla baklagiller, yaklaşık 8,7 milyon dekar alanda ekili olup 1.3 milyon ton üretim gerçekleştirilmiştir. Türkiye'de yetiştirilen dokuz baklagil türünden en fazla üretimi yapılan nohuttur.

3.1. Türkiye’de Nohut Ekim Alanı

Yemelik tane baklagil türleri içerisinde yaklaşık 5.1 milyon da ekim alanı ile nohut ilk sırada yer almıştır. 2020 yılı toplam baklagil ekim alanının %48,6’sını nohut ekim alanı oluşturmuştur. Nohut ekim alanlarında son beş yılda %42,3 oranında artış yaşanmıştır.

Türkiye 2020 yılı nohut ekim alanları, coğrafi bölgelere göre incelendiğinde; 5,1 milyon ton ekim alanının %66,7’sini İç Anadolu (3,4 milyon ton), %11,5’ini Güneydoğu Anadolu (587 bin ton), %7,7’sini Akdeniz (396 bin ton), %5,5’ini Karadeniz (283 bin ton), %5,5’ini Ege (281 bin ton), %1,9’unu Doğu Anadolu (99 bin ton) ve 57 bin ton ile %1,1’ini Marmara bölgesi oluşturmuştur. 2020 yılında Türkiye nohut ekim alanlarında %14’ lük paya sahip olan Ankara 717 bin da ile birinci sırada yer alırken, Yozgat 713 bin da ile ikinci, Kırşehir ise 535 bin da ile üçüncü sırada yer almıştır (Tablo 6).

Nohut, yemelik tane baklagiller içerisinde kurağa en dayanıklı bitki olduğundan, kurak ve yarı kurak alanlarda ekim nöbetine girerek nadas alanlarının daraltılmasında önemli rol oynamaktadır. Nohut yeterli nemi bulunan değişik toprak tiplerinde sulamadan yetiştirilmektedir. Kıraç topraklarda ve kurak iklimlerde de tarımı yapılabilir. Nohut ekimi ülke geneline yayılmış olmakla beraber özellikle İç Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Akdeniz Bölgesi’nin kuzey kesiminde yoğun olarak yapılmaktadır (Şekil 6).

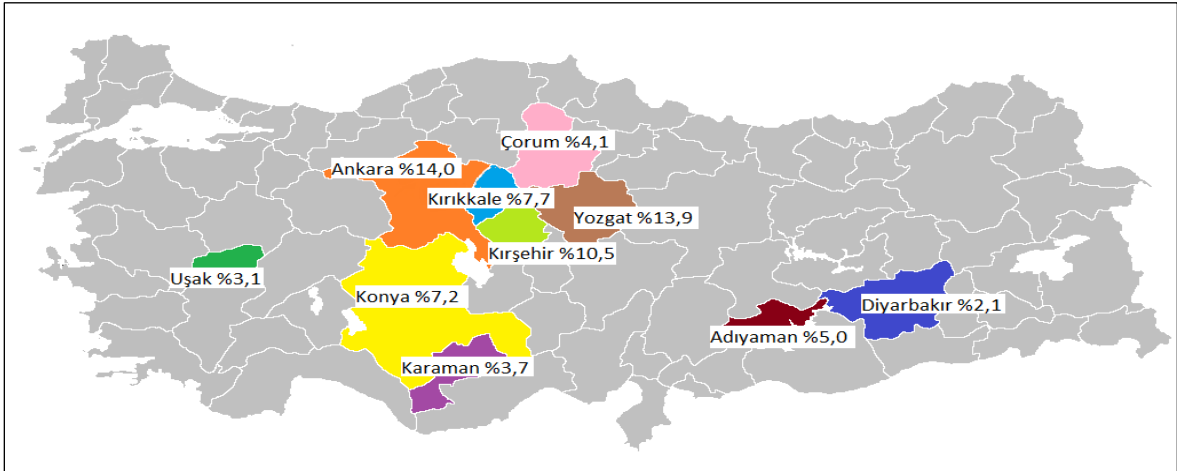
Türkiye’de 1980 yılı öncesinde iller bazında uygulanan kırsal kalkınma projeleri ve 1980’lerin başlarında uygulamaya konan ve nadas alanlarının daraltılmasını hedefleyen politika çerçevesinde özellikle kurak ve yarı kurak alanlarda son derece rahat yetiştirilebilen nohut tarımı yaygınlaştırılmıştır. 1980-2020 yılları arasında nohut ekim alanlarında dalgalanmalar yaşanmıştır. 1980 yılında 2,4 milyon dekar olan nohut ekim alanı 1990 yılında rekor seviye olan 8,8 milyon dekara ulaşmıştır. 1990’lardan itibaren genel olarak düşme eğiliminde olan nohut ekim alanları, 2018 yılından itibaren yükselerek 5,1 milyon da seviyelerine ulaşmıştır.

Tablo 6. İllere göre Türkiye nohut ekim alanları (bin da)

İller	2016	2017	2018	2019	2020
Ankara	201	308	485	539	717
Yozgat	179	268	419	601	713
Kırşehir	202	343	533	607	535
Kırıkkale	66	153	348	414	395
Konya	214	246	352	336	367
Adıyaman	85	107	274	326	254
Çorum	64	64	128	189	209
Karaman	216	227	233	208	191
Uşak	297	286	290	220	158
Diyarbakır	64	69	147	168	109
Diğer	2.007	1.880	1.936	1.598	1.467
Türkiye	3.595	3.953	5.144	5.206	5.116

Kaynak: Ek Tablo 8

Şekil 6. Türkiye’de nohut ekimi yapan önemli iller (2020)

Kaynak: Ek Tablo 8

3.2. Türkiye’de Nohut Üretimi

2020 yılı verilerine göre, Türkiye’de her yıl işlenen tarım alanlarının yaklaşık %4,45’lik bölümünde baklagiller yetiştirilmiştir (TÜİK, 2021). Toplam baklagil üretim miktarının ise %48,5’ini nohut üretimi oluşturmuştur. Baklagiller içerisinde 630 bin ton ile en fazla üretimi yapılan nohuttur. Türkiye 2020 yılı nohut üretimi coğrafi bölgelere göre incelendiğinde; 170 bin ton üretim miktarının %65,7’sini İç Anadolu (414 bin ton), %14,4’ünü Güneydoğu Anadolu (91 bin ton), %6,7’sini Akdeniz (42 bin ton), %6,2’sini Karadeniz (39 bin ton), %4,1’ini Ege (26 bin ton), %1,8’ini Doğu Anadolu (11 bin ton) ve %1,1’ini Marmara bölgesi (7 bin ton) oluşturmuştur. Nohut üretimi 2020 yılında 2016’ya göre %38,5 oranında artış gösterirken 2019 yılına göre değişim göstermemiştir.

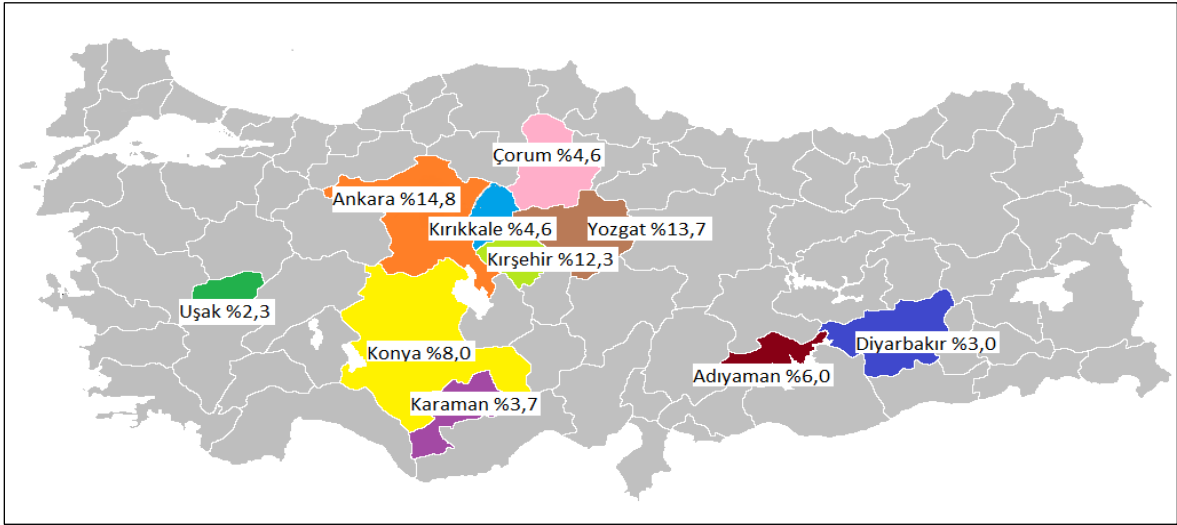
Son beş yılda uygulanan destekleme programları sayesinde nohut üretimi artış göstermiştir. Ayrıca üretimin artmasında, ekim alanlarının artması, fiyatlarda yaşanan dalgalanmalar, iklim koşulları, verimlilik ve tarımsal mekanizasyon düzeyi gibi nedenler etkili olmuştur. 2020 yılı Türkiye nohut üretimi 630 bin ton olup illere göre nohut üretiminde Ankara 93 bin ton ile birinci sırada yer alırken, Yozgat 86 bin ton ikinci, Kırşehir ise 78 bin ton üçüncü sırada yer almıştır (Tablo 7).

Tablo 7. İllere göre Türkiye nohut üretimi (bin ton)

İller	2016	2017	2018	2019	2020
Ankara	26	35	58	68	93
Yozgat	21	28	53	69	86
Kırşehir	32	46	66	71	78
Konya	32	35	49	47	50
Adıyaman	16	17	46	48	38
Kırıkkale	10	20	47	45	29
Çorum	8	8	19	29	29
Karaman	23	31	28	26	23
Diyarbakır	13	13	24	26	19
Uşak	36	31	27	20	14
Diğer	238	206	213	182	170
Türkiye	455	470	630	630	630

Kaynak: Ek Tablo 9

Şekil 7. Türkiye’de nohut üretimi yapan önemli iller (2020)

Kaynak: Ek Tablo 9

Nohut verimi 2016-2020 yılları arasında dalgalanma göstermekle birlikte önemli bir artış görülmemiştir. Türkiye nohut verimi 2020 yılında 2016 yılına göre yaklaşık %1 oranında artarak 123 kg/da olmuştur (Tablo 8). Verim, yemeklik tane baklagil tarımının gelişmiş olduğu ülkelerin gerisinde kalmıştır. Nohut tarımı ülkemizde genellikle yağışa dayalı olarak yapıldığı için kurak yıllarda verim oldukça düşmektedir. 2020 yılında nohut verimi en yüksek iller sırasıyla Muğla 215 kg/da, Bartın 206 kg/da ve İzmir 183 kg/da olup, Türkiye ortalamasının çok üzerindedir.

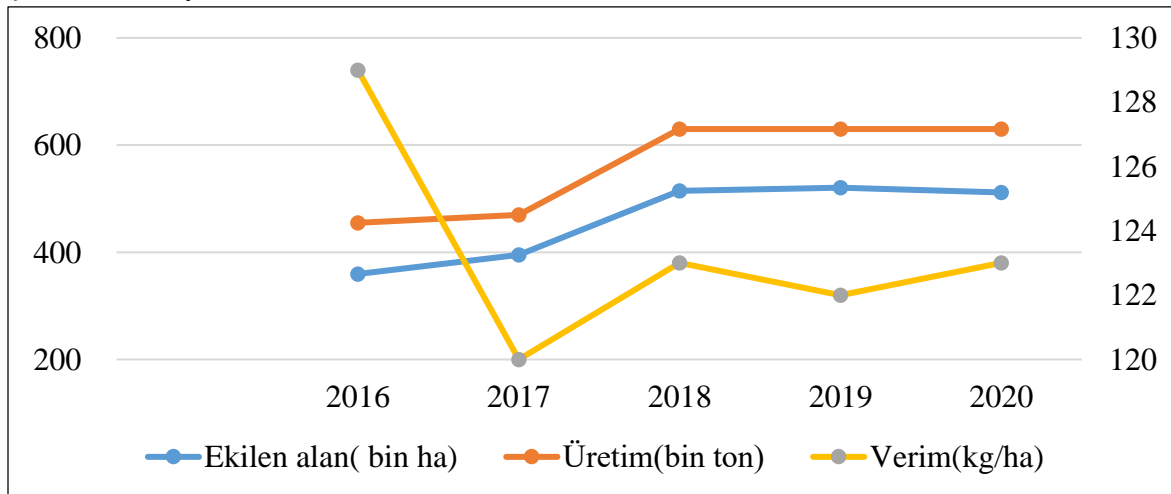
Türkiye’de yıllar itibarıyla nohut üretimi ve ekim alanları karşılaştırıldığında, son beş yılda paralellik görülmüştür. 2017 yılında üretim miktarının düşmesi verim düşüklüğü ile açıklanabilmektedir (Şekil 8).

Tablo 8. Türkiye nohut verimi (kg/da)

	2016	2017	2018	2019	2020
Verim (kg/da)	129	120	123	122	123

Kaynak; TÜİK (Erişim tarihi: 01.06.2021)

Şekil 8. Türkiye nohut ekim alanı üretimi ve verim

Kaynak: Ek Tablo 8. 9. (Tablo 8)

3.3. Türkiye’de Nohut Tüketimi

Türk mutfağında önemli bir yeri olan nohut, 2019 yılı toplam kuru baklagil tüketimi içinde %35,9 oranla en fazla tüketilen baklagil olmuştur (TÜİK, 2021). Son beş yılda nohut tüketiminde dalgalanmalar gerçekleşmiş olup 2018 yılı tüketimi 2019 yılına göre %12,3 oranında azalmıştır. Kişi başına tüketim ise 5,2-5,8 kg arasında değişim göstermiştir.

Tablo 9. Türkiye nohut tüketimi

	2015	2016	2017	2018	2019
Tüketim (bin ton)	408	432	469	465	408
Kişi Başına Tüketim (kg)	5,2	5,4	5,8	5,7	4,9

Kaynak; TÜİK (Erişim tarihi: 01.06.2021)

3.4. Dış Ticaret

3.4.1. İthalat

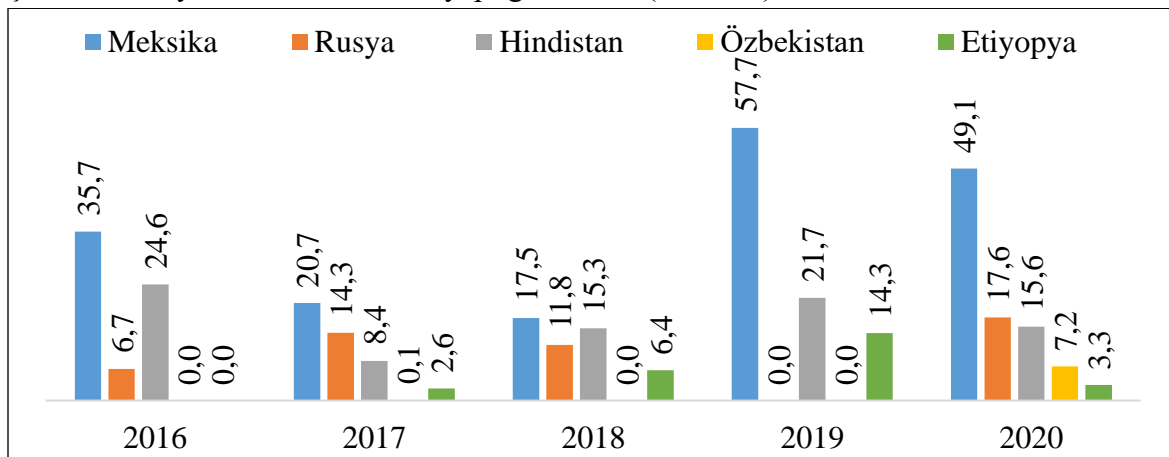
Türkiye ithalatı 2020 yılında 18,9 bin tondur. Ünelere göre 2020 yılı Türkiye nohut ithalatının yaklaşık %49’unu Meksika’ dan sağlamıştır (Şekil 9). Türkiye son beş yılda ithalatını yaklaşık %38 oranında azaltmıştır. Ancak 2020 yılı nohut ithalatı bir önceki yıla göre %43 oranında artmıştır. 2020 yılında Türkiye’de iri kalibreli nohut üretiminde azalma gerçekleşmiştir. İthal edilen nohutun büyük kısmını Re-export ve özel sektör tarafından, özel tüketim amaçlı çeşit olan 10 mm ve üzeri yüksek kalibreli nohut oluşturmuştur.

Tablo 10. Ünelere göre Türkiye nohut ithalatı (ton)

Üneler	2016	2017	2018	2019	2020
Meksika	10.882	18.641	16.246	7.640	9.315
Rusya	2.047	12.924	10.945	-	3.334
Hindistan	7.476	7.563	14.253	2.878	2.961
Özbekistan	-	-	-	-	1.372
Etiyopya	-	2.324	5.994	1.892	624
ABD	2.010	8.872	11.608	25	376
İtalya	321	1.024	932	522	256
Azerbaycan	-	-	-	202	180
Diğer	7.710	38.893	32.981	77	542
Toplam	30.446	90.241	92.959	13.236	18.961

Kaynak: Ek Tablo 10

Şekil 9. Türkiye’nin nohut ithalatı yaptığı üneler (2020, %)

Kaynak: Ek Tablo 10

3.4.2. İhracat

Türkiye nohut ihracatı 2020 yılında bir önceki yıla göre %6 oranında artarak yaklaşık 135 bin ton olmuştur. Türkiye 2020 yılında en fazla ihracatı %22,5'ini Pakistan'a, %7,9'unu İtalya'ya, %6,7'sini ise İsrail'e yapmıştır (Şekil 10).

Türkiye'nin son beş yılda nohut ihracatı yaklaşık 5 kat artmıştır. Nohutta son beş yılda artan üretim sayesinde ülke net ihracatçı konumuna gelmiştir. Türkiye nohut ihracat miktarındaki artış Türkiye'nin uluslararası piyasadaki payının artması açısından önemli olmakla birlikte, yurt içi piyasa dengelerine etkisi de mutlaka izlenmeli ve gerektiğinde önlem alınmalıdır.

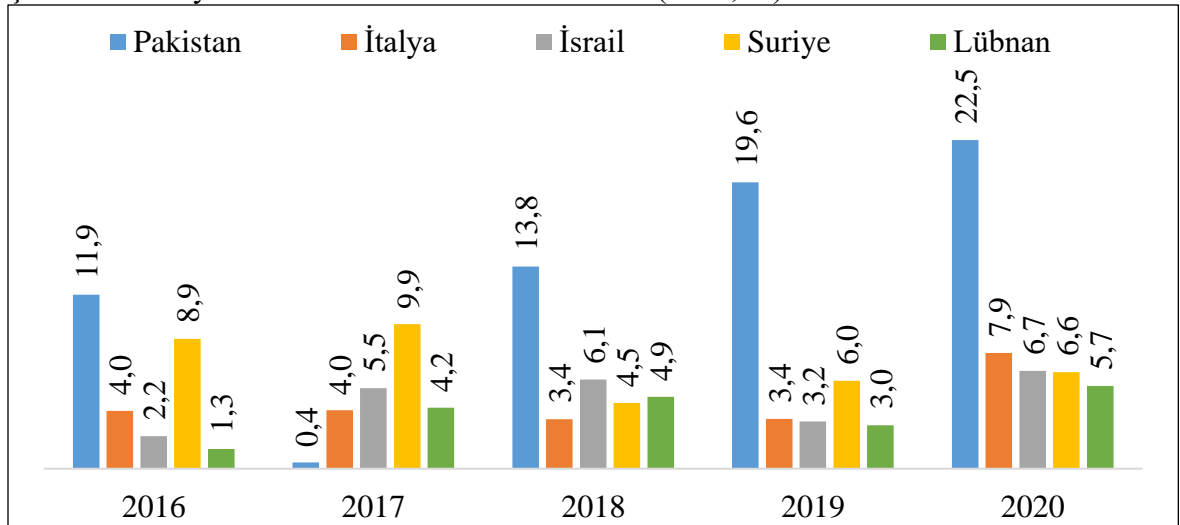
2019-2020 pazarlama yılında yeterlilik oranı bir önceki yıla göre %11,8 oranında artarak %127,5'e ulaşmıştır. Türkiye nohutta kendine yeterli ve ihracatçı konumunda olan ülkedir. Türkiye nohutta re-export yaptığından ithalat artarken ihracatta artmıştır.

Tablo 11. Ülkelere göre Türkiye nohut ihracatı (ton)

Ülkeler	2016	2017	2018	2019	2020
Pakistan	2.737	98	16.234	24.959	30.226
İtalya	911	929	3.978	4.352	10.643
İsrail	513	1.284	7.171	4.121	9.001
Suriye	2.043	2.302	5.274	7.669	8.886
Lübnan	308	974	5.766	3.790	7.605
Cezayir	565	1.614	8.140	8.226	7.263
Hindistan	2.442	520	145	2.636	6.825
Çin	-	-	899	2.732	6.514
Almanya	1.203	1.499	3.109	3.747	6.095
Birleşik Krallık	842	1.626	1.974	2.839	3.528
Diğer	11.412	12.441	64.724	62.359	37.949
Toplam	22.975	23.287	117.413	127.429	134.535

Kaynak: Ek Tablo 12

Şekil 10. Türkiye nohut ihracatında önemli ülkeler (2020, %)

Kaynak: Ek Tablo 12

3.5. Türkiye Nohut Fiyatları

2020 Aralık ayında 4,89 TL/kg olan üretici fiyatı bir önceki aya göre %0,4 artarken, bir önceki yılın aynı ayına göre %24,1 oranında artmıştır. 2020 Aralık ayında tüketici fiyatı 10,07 TL/kg olarak gerçekleşmiştir. Tüketici fiyatı bir önceki aya göre %1,7, bir önceki yılın aynı ayına göre %19,3 oranında artmıştır. Borsa fiyatında Konya Ticaret Borsası hazır müstahsil satış fiyatları dikkate alınmış olup, bu fiyat 2020 Aralık ayında 4,10 TL/kg'dır. Borsa fiyatı bir önceki aya göre %1,8 oranında artarken, bir önceki yılın aynı ayına göre %43,3 oranında artmıştır.

2021 Mayıs ayında 5,28 TL/kg olan üretici fiyatı bir önceki aya göre %2,9 artarken, bir önceki yılın aynı ayına göre %25,7 oranında artmıştır. 2021 Mayıs ayında tüketici fiyatı 9,95 TL/kg olarak gerçekleşmiştir. Tüketici fiyatı bir önceki aya göre %0,5, bir önceki yılın aynı ayına göre %11,9 oranında artmıştır.

Borsa fiyatında Konya Ticaret Borsası hazır müstahsil satış fiyatları dikkate alınmış olup, bu fiyat 2021 Mayıs ayında 5,24 TL/kg'dır. Borsa fiyatı bir önceki aya göre %19,8 artarken, bir önceki yılın aynı ayına göre %109 oranında artmıştır.

Piyasa fiyatlarındaki düşüş ile üreticinin mağdur olmaması için Toprak Mahsulleri Ofisi nohut alımı yapmaktadır. 2018 yılında nohut alım fiyatı 3.250 TL/ton, 2019 yılında 3.300 TL/ton, 2020 yılında 3.350 TL/ton ve 2021 yılı için nohut alım fiyatı ton başına 4.050 TL olarak belirlenmiştir.

Tablo 12. Türkiye nohut fiyatları (TL/kg)

	2016	2017	2018	2019	2020
Üretici Fiyatı	3,89	5,76	5,13	3,94	4,32
Tüketici Fiyatı	8,53	12,55	11,53	8,83	8,95
Borsa Fiyatı	3,86	5,70	3,21	2,74	3,54

Kaynak: TÜİK, Konya Ticaret Borsası (Erişim Tarihi: 01.06.2021)

3.6. Türkiye'de Nohut Destekleme Politikaları

Türkiye'de bitkisel üretimi artırmak, verim ve kaliteyi yükseltmek, sürdürülebilirliği sağlamak ve çevreye duyarlı alternatif tarım tekniklerinin geliştirilmesine yönelik, çiftçilere destekleme yapılmasına ilişkin usul ve esasların belirlenmesi ile "Bitkisel Üretim Destekleme Ödemesi" yapılmaktadır.

Türkiye Tarım Havzaları Üretim ve Destekleme Modeli Fark Ödemesi Nohut Destekleri 2020 yılında 50 krş/kg, yer altı sularının yetersizliği Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından tespit edilen yerlerde ise ekimi yapılan nohut için fark ödemesi desteğine ilave %50 destek olarak belirlenmiştir. Yurt içi sertifikalı tohum kullanım desteği 20 TL/da, mazot 22 TL/da ve gübre desteği 4TL/da, organik tarım desteği ise 2. kategori ürünler arasında yer alan nohut için ürün sertifikası bireysel 40 TL/da, ürün sertifikası üretici grubu 20 TL/da olarak belirlenmiştir. 1 kg nohut üretimi için verilen toplam destek miktarında 2020 yılında 2016 yılına göre %63,0 oranında artış sağlanmıştır.

Tablo 13. Verilen destek miktarı (TL/kg)

Yıllar	Fark Ödemesi	Toprak Analizi	Sertifikalı Tohum	Gübre	Mazot	Toplam
2016	0,300	-	0,155	0,085		0,540
2017	0,300	0,007	0,167	0,033	0,095	0,602
2018	0,500	0,007	0,163	0,033	0,114	0,817
2019	0,500	0,007	0,164	0,033	0,180	0,884
2020	0,500	0,007	0,163	0,033	0,179	0,880

Kaynak: : TOB verilerinden TEPGE hesaplamaları

3.7. Türkiye Nohut Girdi Pariteleri

2020 yılında nohut üretici fiyatı bir önceki yıla kıyasla %9,6 artmıştır. 2020 yılında nohut girdi paritelerinde nohut/gübre %2 azalma olurken, nohut/mazot %16,1, nohut/tohum paritelerinde %49,4'lük bir artış olmuştur. Destekler dahil paritelerdeki oranlar ise bir önceki yıla göre nohut/gübrede %3,7 oranında azalma gerçekleşmiştir. Nohut/mazotta ise %14,2 oranında Nohut/tohum paritesi ise %49,4 artmıştır. Gübre fiyatlarının bir önceki yıla göre gösterdiği artış oranlarının, nohut üretici fiyatında görülen azalıştan fazla olması, 2020 yılında gübre paritelerinin düşüş göstermesine neden olmuştur.

Tablo 14. Nohut girdi pariteleri

	2016	2017	2018	2019	2020
Nohut Fiyatı (TL/kg)	3,89	5,76	5,13	3,94	4,32
Nohut Fiyatı + Destek (TL/kg)	4,43	6,36	5,95	4,82	5,20
Gübre Fiyatı (TL/kg) (DAP)	1,82	1,47	1,54	2,35	2,63
Mazot Fiyatı (TL/lt)	3,85	3,85	4,69	5,78	6,07
Tohumluk Fiyatı (TL/kg)	5,54	5,90	9,95	12,45	9,14
1 kg nohut ile alınabilecek girdi miktarı (kg)					
Nohut/Gübre	2,14	3,92	3,33	1,68	1,64
Nohut + destek/Gübre	2,43	4,33	3,86	2,05	1,98
Nohut /Mazot	1,01	1,23	0,88	0,61	0,71
Nohut + destek/Mazot	1,15	1,36	1,02	0,75	0,86
Nohut /Tohum	0,70	0,98	0,52	0,32	0,47
Nohut + destek/Tohum	0,80	1,08	0,60	0,39	0,57

Kaynak: Gübre, tohum fiyatlarında BÜGEM verileri, mazot fiyatlarında TÜİK verileri dikkate alınmıştır.

4. GENEL DEĞERLENDİRME

Baklagiller dünya tarımsal ürün ticaretinde önemli bir yere sahiptir. Sağlığa olan olumlu etkileri sebebiyle, dünyada sağlık örgütleri, obeziteyi engellemek, diyabet, kalp hastalıkları ve kanser gibi bulaşıcı olmayan hastalıkları önlemek ve kontrol etmek için, gerekli olan sağlıklı beslenmenin önemli bir parçası olarak bakliyat tüketimini önermektedir.

Dünyada yetiştirilen baklagiller arasında nohut, üretim miktarı olarak fasulyeden sonra ikinci sırada yer almaktadır. Türkiye’de ekiliş alanı bakımından baklagiller tahıllardan sonra en önemli yeri tutmaktadır. Türkiye’de yetiştirilen 9 tür baklagil arasında en fazla üretimi yapılan nohuttur. TÜİK verilerine göre, 2020 yılı itibarıyla, baklagiller yaklaşık 8,7 milyon dekar alanda ekili olup 1.3 milyon ton üretim gerçekleştirilmiştir.

Toplam baklagil ekim alanının %48,6'sını nohut ekim alanı oluştururken toplam baklagil üretim miktarının ise %48,5'ini nohut üretimi oluşturmuştur. TÜİK 2021 yılı Bitkisel Üretim Birinci Tahminine göre 2020 yılında 630 bin ton olan nohut üretiminin 2021 yılında %12,7 azalarak 550 bin ton olacağı tahmin edilmektedir.

Kişi başına tüketim son 5 yılda 4,9-5,8 kg/yıl olarak değişkenlik göstermiş olup 2019 yılında 4,9 kg/yıl olmuştur. 2019/20 pazarlama yılında yeterlilik oranı bir önceki yıla oranla %11,8 oranında artarak %127,5'e ulaşmıştır. Türkiye 2018 yılından itibaren her yıl artan oranda nohutta net ihracatçıdır ve 2021/22 üretim sezonunda da aynı potansiyelini koruyacağı düşünülmektedir. Türkiye nohut ithalatı bir önceki yıla göre %43 oranında artmıştır. İthal edilen nohutun büyük kısmı ise özel sektör tarafından, özel tüketim amaçlı bir çeşit olan 10 mm ve üzeri yüksek kalibreli nohut oluşturmuştur.

Bakliyatla 15 yılda ekim alanlarında görülen daralmanın önüne geçmek ve üretim düşüşünü engellemek için, Tarım ve Orman Bakanlığı'nın verdiği desteklerin artırılması, TMO'nun 25 yıl aradan sonra görev alanına bakliyat ürünlerini dahil ederek alım garantisinin verilmesi gibi uygulanan politikalar sayesinde son yıllarda Türkiye nohut ekim alanları artmıştır. Dünya Sağlık Örgütü tarafından "PANDEMI" olarak nitelendirilen COVID-19 salgını sürecinde ülkemizde tarımsal üretimin devamlılığı için gerekli olan tarımsal faaliyetler kesintisiz devam etmiştir. Pandemi sürecinde tüketici talebine uygun arz bulunmasına rağmen tüketici, uzun süre depolanabilir olan baklagillere yönelmiş ve talep artmıştır. Ülkemizde artan talebin karşılanmasında hiçbir sıkıntı yaşanmamıştır.

EK TABLOLAR

Ek Tablo 1. Ülkelere göre dünya nohut ekim alanı (ha)

	2015	2016	2017	2018	2019
Hindistan	8.251.000	8.399.000	9.626.160	10.560.430	9.547.030
Pakistan	942.673	939.488	971.043	976.580	943.058
Rusya	-	357.945	457.051	819.330	551.663
Türkiye	357.222	351.687	392.673	514.102	517.785
İran	462.788	500.189	531.431	440.893	456.404
Myanmar	372.311	363.870	375.639	382.578	379.607
Avustralya	677.444	1.069.000	1.075.136	293.947	263.000
Etiyopya	258.486	225.608	242.704	239.786	208.838
A.B.D	82.190	129.500	247.260	342.570	163.490
Kanada	46.500	40.400	64.700	176.000	155.800
Meksika	80.386	66.316	98.501	194.370	95.818
Fas	59.472	88.030	34.091	86.800	81.982
Suriye	45.300	45.300	61.312	52.474	78.197
Arjantin	55.000	29.000	93.594	75.611	68.424
Birleşik Tanzania Cumhuriyeti	82.422	54.926	40.134	73.441	46.326
Cezayir	25.497	22.961	28.571	32.065	36.206
Yemen	20.228	19.615	19.657	18.281	18.281
Sudan	7.014	7.098	14.333	15.766	18.131
Kazakistan	3.954	4.111	10.705	24.470	18.051
Nepal	9.274	9.883	9.933	9.882	9.653
Diğer	167.343	145.852	171.366	63.981	61.236
Dünya	12.006.504	12.869.779	14.565.994	15.393.357	13.718.980

Kaynak; FAO (01.06.2021)

Ek Tablo 2. Ülkelere göre dünya nohut üretim (ton)

	2015	2016	2017	2018	2019
Hindistan	7.332.000	7.058.000	9.377.560	11.379.190	9.937.990
Türkiye	460.000	455.000	470.000	630.000	630.000
Rusya	-	319.969	418.646	620.400	506.166
Myanmar	571.500	559.390	526.765	534.602	499.438
Pakistan	379.192	286.162	329.751	323.364	446.584
Etiyopya	520.965	444.146	499.426	459.173	435.193
A.B.D	114.440	247.070	320.100	580.010	282.910
Avustralya	874.593	2.004.000	998.200	205.100	281.200
Kanada	83.500	75.200	95.600	311.300	251.500
Meksika	137.809	121.567	188.939	351.796	202.846
İran	193.105	271.575	229.443	187.826	200.679
Arjantin	104.000	6-	184.000	144.541	137.244
Fas	65.559	44.062	25.364	36.312	75.413
Sudan	12.100	12.340	58.014	63.815	73.387
Suriye	53.000	30.700	41.332	34.217	52.419
Birleşik Tanzania Cumhuriyeti	69.754	47.941	36.521	66.829	42.155
Cezayir	24.903	21.572	29.371	38.274	40.369
Yemen	48.828	47.459	46.891	38.541	38.541
Çin	13.000	14.107	15.626	15.652	15.606
İsrail	5.600	14.850	36.300	22.000	14.000
Diğer	158.582	167.369	218.974	92.463	82.655
Dünya	11.222.430	12.302.479	14.146.823	16.135.405	14.246.295

Kaynak; FAO (01.06.2021)

Ek Tablo 3. Ülkelere göre dünya nohut ithalat miktarı (ton)

	2016	2017	2018	2019	2020
Hindistan	873.542	1.553.070	199.772	371.883	305.841
Pakistan	129.844	495.992	500.367	376.681	212.992
Bangladeş	178.149	195.046	237.771	247.466	203.621
Türkiye	30.446	90.241	92.959	114.770	123.271
B.A.E	117.103	166.886	131.046	105.076	92.809
Cezayir	65.189	76.944	83.216	75.377	64.190
Irak	15.610	22.297	46.237	77.132	62.087
A.B.D	58.450	62.454	65.517	42.673	59.708
Suudi Arabistan	55.404	63.261	63.589	60.786	56.624
Nepal	10.465	22.344	26.259	25.949	54.032
İspanya	44.756	41.758	51.856	57.473	53.105
İtalya	29.934	34.971	36.502	24.526	47.699
Kanada	23.634	41.480	35.957	54.631	43.818
Şili	5.425	4.425	6.768	6.517	36.174
Suriye	2.333	4.152	10.890	37.324	32.753
Sri Lanka	33.231	26.537	25.949	23.180	29.739
Lübnan	13.055	14.972	17.323	13.762	22.987
Ürdün	29.876	37.712	38.506	31.160	22.015
Portekiz	11.038	17.279	23.151	41.572	19.984
İran	89.971	121.217	70.362	29.167	19.311
Diğer	238.020	246.692	324.799	270.072	247.048
Dünya	2.055.475	3.339.730	2.088.796	2.087.177	1.809.808

Kaynak; Trade Map (01.06.2021)

Ek Tablo 4. Ülkelere göre dünya nohut ithalat değeri (bin \$)

	2016	2017	2018	2019	2020
Hindistan	688.332	1310.745	127.869	203.613	162.239
Pakistan	116.073	448.893	335.717	195.334	100.939
Bangladeş	124.616	139.308	139.212	146.306	99.101
Türkiye	39.867	130.751	118.613	72.875	91.704
Cezayir	93.91	139.912	78.745	61.956	56.906
B.A.E	104.932	160.872	94.462	65.45	56.766
Birleşik Krallık	43.16	60.13	51.275	46.079	49.091
A.B.D	53.229	60.163	63.936	39.231	47.085
Irak	17.582	30.124	52.481	53.655	47.082
İspanya	56.118	62.896	60.759	51.532	45.48
Suudi Arabistan	54.548	63.524	50.843	42.16	40.233
İtalya	30.525	46.653	39.767	18.365	32.067
Nepal	8.462	18.027	17.335	16.498	29.905
Kanada	19.617	41.781	32.302	32.173	24.554
Sri Lanka	30.093	32.642	22.704	17.974	23.626
Şili	4.228	5.007	6.308	4.066	22.079
Almanya	12.72	16.084	18.498	13.907	19.117
Suriye	2.84	5.78	8.225	21.317	17.383
Mısır	24.575	28.857	27.954	15.675	15.897
Portekiz	11.296	22.165	22.84	28.949	14.15
Diğer	296.843	434.183	387.352	224.846	201.668
Dünya	1.833.566	3.258.497	1.757.197	1.371.961	1.197.072

Kaynak; Trade Map (01.06.2021)

Ek Tablo 5. Ülkelere göre dünya nohut ihracatı (ton)

	2016	2017	2018	2019	2020
Avustralya	1332.939	1878.329	511.313	421.645	450.276
Rusya	239.079	147.444	134.102	467.113	310.07
Türkiye	22.976	23.291	117.413	212.659	241.28
Hindistan	121.201	86.988	256.916	123.493	174.207
A.B.D	136.035	188.848	86.687	154.784	156.558
Arjantin	127.653	165.3	140.484	106.752	130.625
Tanzanya	27.756	23.834	41.147	115.95	117.782
Kanada	137.053	154.564	85.414	129.92	110.993
Meksika	110.043	142.861	158.693	133.309	101.767
Ukrayna	6.184	7.574	4.945	32.059	39.552
Sudan	9.99	47.74	39.241	40.991	29.655
B.A.E	46.964	58.856	72.708	61.83	25.923
Myanmar	17.492	38.86	132.327	58.039	23.351
Etiyopya	64.557	72.286	61.219	45.065	17.304
Fransa	7.737	14.07	13.192	13.786	16.985
İran	8.715	7.572	48.716	9.246	12.308
Bulgaristan	5.151	13.578	6.325	21.484	10.906
Kırgızistan	0.012	0.013	-	0.543	7.762
Özbekistan	-	10.513	6.061	10.083	7.031
Suriye	0.018	0.494	0.061	0.147	6.099
Diğer	76.048	88.154	83.474	80.366	57.391
Dünya	2.497.603	3.171.169	2.000.438	2.239.264	2.047.825

Kaynak; Trade Map (01.06.2021)

Ek Tablo 6. Ülkelere göre dünya nohut ihracat değeri (bin \$)

	2016	2017	2018	2019	2020
Avustralya	948.664	1386.581	303.164	243.618	236.608
Türkiye	31.269	35.085	102.693	135.32	148.857
Hindistan	144.777	143.636	237.801	106.567	140.663
Rusya	170.138	132.79	66.188	165.283	116.252
A.B.D	98.775	169.434	71.713	100.21	105.91
Meksika	149.337	199.004	153.489	129.65	105.819
Tanzanya	22.08	17.76	22.329	71.799	75.204
Arjantin	103.022	175.801	120.892	50.202	66.726
Kanada	115.235	154.327	69.71	83.161	64.768
B.A.E	45.188	65.277	60.722	44.058	20.577
Sudan	11.086	32.669	48.351	23.414	18.588
Ukrayna	3.787	5.714	2.865	11.088	15.186
Myanmar	24.376	33.084	101.142	29.581	13.681
Etiyopya	58.133	68.312	40.492	25.204	13.644
Fransa	6.724	14.308	12.481	10.103	12.082
İran	8.772	10.844	77.916	7.362	8.671
Almanya	3.442	5.242	5.418	4.784	6.202
İtalya	9.708	13.207	9.076	7.82	5.915
Belçika	4.985	7.846	10.008	5.685	5.836
İspanya	4.873	13.409	8.916	5.959	5.737
Diğer	69.578	97.65	61.374	65.777	50.93
Dünya	2.033.949	2.781.980	1.586.740	1.326.645	1.237.856

Kaynak; Trade Map (01.06.2021)

Ek Tablo 7. Dünya nohut üretici fiyatları (\$/ton)

	2015	2016	2017	2018	2019
Kıbrıs	1.979	3.872	3.339	3.537	3.306
Şili	1.694	2.084	2.862	2.788	2.273
Yunanistan	2.304	2.408	2.256	2.359	2.173
Filistin	1.965	1.990	2.091	1.872	1.672
Irak	1.285	1.366	1.424		1.214
İsrail	772	1.042	1.139	1.142	1.122
Fas	940	1.039	1.297	1.270	1.105
Peru	1.257	1.289	1.500	1.391	1.054
Azerbaycan	1.464	877	830	765	871
Bangladeş	566	901	900	707	741
Meksika	678	619	949	831	632
İran	866	1.330	1.582	1.313	607
Türkiye	958	1.217	1.495	994	600
Kanada	426	652	946	618	505
İspanya	653	680	1.042	1.383	495
A.B.D	633	635	661	485	414
Avustralya	-	583	427	347	363

Kaynak; FAO (01.06.2021)

Ek Tablo 8. İllere göre Türkiye nohut ekim alanları (da)

	2016	2017	2018	2019	2020
Ankara	201.173	307.533	485.479	538.774	716.987
Yozgat	178.718	268.186	418.776	600.985	712.618
Kırşehir	202.011	343.403	532.518	606.715	535.057
Kırıkkale	66.110	153.342	348.001	413.954	394.740
Konya	213.707	246.491	351.518	336.196	366.721
Adıyaman	85.220	107.140	274.064	326.157	254.258
Çorum	63.970	64.481	128.234	189.045	209.297
Karaman	216.450	227.430	232.908	208.377	191.187
Uşak	297.093	286.016	289.917	219.875	158.234
Diyarbakır	63.600	68.980	146.938	168.317	109.439
Antalya	220.465	196.012	176.037	111.643	104.080
Mersin	238.796	230.660	174.026	113.447	103.521
Kayseri	56.408	62.342	75.212	93.617	95.138
Nevşehir	40.891	59.765	94.739	93.624	94.779
Gaziantep	90.390	87.000	86.001	95.095	87.427
Kahramanmaraş	75.862	84.372	106.662	85.856	76.555
Aksaray	80.200	69.100	83.909	78.509	75.429
Sivas	50.820	68.323	90.350	55.580	73.884
Mardin	56.790	59.190	75.187	75.596	69.800
Eskişehir	58.377	37.810	66.796	59.758	62.732
Diğer	1.038.238	925.523	906.887	734.831	623.724
Türkiye	3.595.289	3.953.099	5.144.159	5.205.951	5.115.607

Kaynak; TÜİK (01.06.2021)

Ek Tablo 9. İllere göre Türkiye nohut üretim alanları (ton)

	2016	2017	2018	2019	2020
Ankara	26.172	35.397	57.959	67.948	93.476
Yozgat	20.798	28.418	53.319	68.614	86.417
Kırşehir	32.385	46.243	65.952	70.813	77.687
Konya	32.139	34.586	48.845	46.858	50.112
Adıyaman	15.572	16.766	46.059	47.565	37.791
Kırıkkale	9.626	20.113	46.697	44.582	29.133
Çorum	8.099	8.390	18.848	28.701	28.822
Karaman	23.416	30.599	27.607	26.342	23.382
Diyarbakır	13.295	13.110	24.104	26.285	18.775
Uşak	35.898	30.542	27.233	19.981	14.288
Gaziantep	4.280	13.114	13.164	15.171	13.280
Antalya	38.789	22.897	16.160	12.607	11.580
Mardin	9.242	9.528	11.409	11.800	11.493
Nevşehir	4.574	5.538	9.957	8.251	10.894
Kahramanmaraş	8.481	11.346	16.514	12.612	10.188
Kayseri	7.548	6.036	7.592	10.211	9.918
Mersin	26.557	27.127	20.143	12.235	9.288
Çankırı	0.926	0.713	1.035	5.117	7.526
Tokat	5.077	5.899	9.751	7.378	7.364
Aksaray	6.385	5.914	7.958	7.857	7.327
Diğer	125.741	97.724	99.694	79.072	71.259
Türkiye	455.000	470.000	630.000	630.000	630.000

Kaynak; TÜİK (01.06.2021)

Ek Tablo 10. Ülkelere göre Türkiye nohut ithalatı (ton)

	2016	2017	2018	2019	2020
Meksika	10.882	18.641	16.246	7.640	9.315
Rusya	2.047	12.924	10.945	-	3.334
Hindistan	7.476	7.563	14.253	2.878	2.961
Özbekistan	-	0.126	0.210	-	1.372
Etiyopya	-	2.324	5.994	1.892	0.624
ABD	2.010	8.872	11.608	0.025	0.376
İtalya	0.321	1.024	0.932	0.522	0.256
Azerbaycan	-	-	-	0.202	0.180
Almanya	-	-	-	-	0.154
Ukrayna	0.022	0.565	0.157	-	0.111
Kanada	4.157	9.954	8.976	0.015	0.101
Diğer	3.532	28.249	23.639	0.063	0.176
Genel Toplam	30.446	90.241	92.959	13.236	18.961

Kaynak; TÜİK (01.06.2021)

Ek Tablo 11. Ülkelere göre Türkiye nohut ithalat değeri (bin \$)

	2016	2017	2018	2019	2020
Meksika	15.523	34.801	26.765	8.055	9.792
Hindistan	9.252	13.557	17.279	2.555	2.804
Rusya Federasyonu	2.476	15.407	11.011	-	1.366
Özbekistan	-	0.163	0.255	-	0.896
Etiyopya	-	2.951	6.080	1.399	0.700
ABD	2.444	11.527	15.215	0.015	0.369
İtalya	0.423	1.651	1.297	0.445	0.216
Almanya	-	-	-	-	0.207
Azerbaycan	-	-	-	0.169	0.166
Ukrayna	0.026	0.728	0.185	-	0.114
Kanada	5.001	12.967	11.757	0.012	0.092
Diğer	4.721	36.999	28.769	0.058	0.171
Genel Toplam	39.867	130.751	118.613	12.707	16.893

Kaynak; TÜİK (01.06.2021)

Ek Tablo 12. Ülkelere göre Türkiye nohut ihracatı (ton)

	2016	2017	2018	2019	2020
Pakistan	2.737	0.098	16.234	24.959	30.226
İtalya	0.911	0.929	3.978	4.352	10.643
İsrail	0.513	1.284	7.171	4.121	9.001
Suriye	2.043	2.302	5.274	7.669	8.886
Lübnan	0.308	0.974	5.766	3.790	7.605
Cezayir	0.565	1.614	8.140	8.226	7.263
Hindistan	2.442	0.520	0.145	2.636	6.825
Çin	-	-	0.899	2.732	6.514
Almanya	1.203	1.499	3.109	3.747	6.095
Birleşik Krallık	0.842	1.626	1.974	2.839	3.528
BAE	0.515	0.869	2.936	1.651	3.471
Mısır	-	0.001	1.915	1.864	2.907
ABD	0.187	0.159	0.366	0.423	2.852
Ürdün	0.880	0.863	8.761	2.951	2.828
Suudi Arabistan	0.418	1.250	5.018	5.869	2.611
Diğer	9.411	9.299	45.728	49.602	23.281
Genel Toplam	22.975	23.287	117.413	127.429	134.535

Kaynak; TÜİK (01.06.2021)

Ek Tablo 13. Ülkelere göre Türkiye nohut ihracat değeri (bin \$)

	2016	2017	2018	2019	2020
Pakistan	3.689	0.138	10.451	13.305	14.643
İtalya	1.162	1.458	3.316	2.920	6.462
Almanya	2.049	2.677	3.800	3.299	5.222
İsrail	0.638	1.870	5.233	2.381	4.971
Suriye	2.428	3.102	4.337	4.628	4.581
Lübnan	0.458	1.250	4.870	2.295	4.251
Çin	0.000	0.000	0.577	1.578	3.630
Cezayir	0.560	1.409	6.084	4.017	3.168
Hindistan	3.270	0.472	0.100	1.139	2.753
ABD	0.304	0.303	0.479	0.359	2.434
Diğer	16.711	22.406	63.447	40.267	25.560
Genel Toplam	31.270	35.085	102.693	76.188	77.674

Kaynak; TÜİK (01.06.2021)

KAYNAKLAR

Anonim, 2021 TMO 2020 Yılı Bakliyat Sektör Raporu

Encan G., Kaya M. ve Çiftçi C.Y., 2005. Nohutun Dünya ve Türkiye ekonomisindeki yeri. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 9(1): 19-29

FAO.2021 <http://www.fao.org/faostat/en/#data/QC>

Gül M, Işık H., 2002 Dünyada ve Türkiye’de Baklagil Üretim ve Dış Ticaretindeki Gelişmeler. MKU Ziraat Fakültesi Dergisi 7 (1-2): 59-72, 2002

Kılıç, T., 1997. Türkiye’de Yemelik Baklagil Üretim Tüketim Ticaret ve Dışsatım Pazarlama Yapısı. Ç.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. Adana.

Pellet, P., 1988. İnsan beslenmesinde mercimek ve nohudun Yeri. Herkes İçin Mercimek Sempozyumu, (29-30 Eylül), TMO Yayınları, s.37-135, Ankara.

Şehirali S., 1988. Yemelik Dane Baklagiller, A.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları, 1089, Ders Kitabı 314

TradeMap.2021. <https://www.trademap.org/Index.aspx?AspxAutoDetectCookieSupport=1>

TÜİK. 2021. Bitkisel Üretim İstatistikleri http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1001